MERIDIAN CRITIC Nr.1 (Volume 26) 2016

Ion Negoiţescu, dincolo de estetic

Mircea A. DIACONU
Universitatea „Ştefan cel Mare", Suceava

Abstract: A fragment from an extensive research that concerns the relationship between the criticism of I. Negoiţescu, a refined aesthete, and Ion Agârbiceanu's prose,asocialand ethically engagedprose, this study aims to argue how, anadeptof the aesthetic autonomy and of the need to synchronize the Romanian culture with the European values, just like E. Lovinescu,his magister., I. Negoiţescu exceeds Lovinescu's approach, by constructing his own aesthetic.Therefore, we take into consideration Negoiţescu's earlyconfessions, when he adhered to the Iron Guard, his ideas expressed in the Sibiu Literary Circle Manifesto, his own confession in favor of Lovinescu, as well asthe way in which he is perceived by the Romanian literary criticism. Overall, it is argued Negoiţescu's option for exceedingthe aestheticsin favor of supra-individual values. Among the arguments, we also invoke here his opinions and those of his colleagues from the Sibiu Literary Circleabout I.L. Caragiale.
Keywords: *I. Negoiţescu, aesthetic autonomy, Sibiu Literary Circle, I.L. Caragiale.*

01. Un posedat al emoţiilor estetice

Este I. Negoiţescu cel mai lovinescian dintre critici? Devenit aproape loc comun, faptul reiese atât din evaluările celorlalţi (aşa e perceput cel mai adesea), dar şi din opţiunile lui cele mai vizibile. Negoiţescu vrea să se ştie că profesiunea lui de credinţă e una lovinesciană. În tot cazul, problema merită o discuţie mai amplă, din care nu pot lipsi câteva aspecte biografice.

În 20 mai 1938 (când nu împlinise încă 18 ani), I. Negoiţescu nota în paginile lui de jurnal (publicate în 1997 sub titlul *Ora oglinzilor*): „Mi-am cumpărat o carte, pe care de mult doream s-o am în bibliotecă: *Istoria literaturii române contemporane* de E. Lovinescu. // Criticul acesta, admirabil, cu toată greşeala lui de ordin naţional, e de o valoare ce nu se poate discuta". Şi deşi proiecta peste câteva luni (5 decembrie 1938) „un studiu de combatere (lecţiunea e, totuşi, nesigură, ne spun editorii) a parte din ideile lui Lovinescu din *Istoria civilizaţiei române moderne*)", pe 28 decembrie nota că a început să citească şi volumul al II-lea, mărturisind că „volumul I mi-a plăcut şi mi-a lărgit considerabil orizontul vederii asupra ramurilor de cultură la care se referea". De altfel, într-o încercare de studiu din 1 iunie 1938, poate chiar ca urmare a lecturilor din

BDD-A26566 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

Lovinescu, Negoiţescu exprimă convingerea că „În arta literară nu există altă tendinţă decât aceea de a produce emoţia estetică. În adevărata artă literară nu poate fi vorba de tendinţă moralizatoare. Scriitorul nu produce, nu «poate» produce opera de artă sub imboldul unei tendinţe, ci doar sub imboldul genialităţii sale creatoare. Există artă evident moralizatoare, dar ea a fost concepută nu pe baza tendinţei moralizatoare a autorului, ci fiindcă aşa e structurată genialitatea sa creatoare".

Ideile sunt reluate în ale locuri din fragmentele de studii de la sfârşitul anilor '30, publicate în *Ora oglinzilor*. Astfel, în „Corectări la *Naţionalitatea în artă* de A.C. Cuza" (datat 1 iunie 1938), I. Negoiţescu exprimă rezerve faţă de opiniile lui A.C. Cuza care generaliza teoriile sămănătoriste privind obligativitatea artiştilor „de a se inspira din românesc". Enescu sau Grigorescu sunt invocaţi tocmai pentru a releva depăşirea naţionalului. Iar concluzia pe care o trage Negoiţescu e următoarea: „Un artist are totdeauna libertatea de a-şi alege subiectele cum vrea şi de unde vrea. Cu cât e mai superior, în opera lui naţionalitatea se va întrevedea, chiar şi fără voia lui". Iar aici Negoiţescu aduce în discuţie o problemă sensibilă, aceea a literaturii române scrise de evrei, care merită să fie cunoscută. Iată: „În ce priveşte pe scriitorii evrei, noi spunem: Operele lor, care descriu ghettoul din naţiunea în mijlocul căreia trăiesc, sunt cele mai de valoare şi ajung să fie, uneori, întrucât întrebuinţează ca mijloc de exprimare graiul naţiunii gazdă, capodopere ale înseşi acestei naţiuni". Mai mult, evocând, în 1943, prima întrevedere cu Lovinescu, Negoiţescu se întreabă: „Eram un posedat al emoţiilor estetice, chinuitul meu suflet care înflorise la umbra zidurilor sumbre din cetatea Sibiului, ce căuta în apa tulbure a acestei capitale, unde rasele şi obiceiurile se împreunau, unde din împerecherea Occidentului şi Orientul ieşise o fiinţă grotescă, acel suflet al metropolei, murdar şi pur, cu trupul lasciv şi ochii de o scăpărare atât de vie?". Dar întrebarea este implicit mărturisire şi adeziune. În acel mediu impur al Bucureştilor balcanici, „sensibilitatea mea, continuă Negoiţescu, era de natură livrescă". De altfel, iată cum încep paginile acestea confesive scrise în 1943: „Evoluam diafan pe străzi. Hrănit cu lecturi de supremă artă, îmbăiat în apele pure ale muzicii şi luminându-mi în sânger irizările cromatice ale impresioniştilor francezi, cu gândurile arse de focul magic al demoniei flamande. Ce împărechiere de gusturi îmi dizolva inima, ca într-o plasmă miraculoasă, de unde sufletul îmi iradia?".

Existenţa însăşi e trăită estetic, printr-o senzorialitate dusă la extrem, a dematerializării totale. Pasionat de impresionişti, de irizările lor cromatice, nu întâmplător va fi văzut, mult mai târziu, în Lovinescu un critic simbolist. Curajoasă folosire a termenului (şi curajoasă situare), care se bazează însă pe o argumentaţie pe măsură. În fine, pentru a vedea cât de mult coboară esteticul în stradă, în organic, să citǎm o altă secvenţă din rândurile de început: „Erau clipe când, pierdut în noapte, mă credeam Aubrey de Vère, ciudatul cavaler Lely, eroul lui Mateiu Caragiale; în capul meu, ca într-o vastă sală de concert, al cărei singur spectator tot eu eram, se auzeau viorile şi flautele, violoncelele şi clavecinele, muzica eterată şi simplă a lui Bach se tăia în planul stridenţelor lui Strawinsky. Mereu şi mereu se întretăiau planurile, ca în tablourile îngrozitoare, adevăratele coşmaruri intelectuale, ale lui Picasso". Şi aici urmează întrebarea: „Eram un posedat al emoţiilor estetice [...]?". Indiscutabil că Negoiţescu era un posedat al emoţiilor estetice, iar critica literară, bulversată şi de originalităţile lui Negoiţescu, a rămas fixată în această imagine.

BDD-A26566 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

02. Experienţa tinerească a antimodernităţii

Dar acest posedat al emoţiilor, care mărturiseşte că a devenit „aerian de fericire" după una-două întâlniri cu Lovinescu şi care dezvăluie că i-a păstrat lui Lovinescu „o dragoste care a crescut mereu şi va creşte încă, topind în ea toate iubirile mele pentru cărţi, pentru tablouri şi pentru simfonii", avusese o experienţă în anii adolescenţei în care nu trăise doar pentru artă. E vorba de tinereţea lui legionară. Tinereţea de dreapta. Tocmai aşa se explică „greşeala de ordin naţional" din *Istoria literaturii române contemporane* – iar Agârbiceanu, având în vedere felul lui Lovinescu de a-i judeca textele pe temă evreiască, era aici, fără doar şi poate, un caz. Probabil aşa se explică proiectatul „studiu de combatere" a ideilor din *Istoria civilizaţiei române moderne*. Până la urmă, se pare că va fi învins esteticul. Dar un estetic în care se va adăposti ceva din fondul unei umanităţi care-şi transcende individualitate, istoria, concretul, pentru a se proiecta nu atât în mitic şi arhetipal, cât în adâncurile fiinţei, într-o abisalitate pe care opera o oglindeşte.

În fapt, în anii tinereţii, înainte chiar de a-l citi pe Lovinescu, Negoiţescu era, ideologic, un antimodern. Era acel antimodernism din care s-au născut la noi, ca în întreaga Europă, reacţiile de recuperare a fiinţei originare, nealterate de civilizaţie şi raţiune. Preocupările pentru India, pentru dacism, pentru ortodoxie, panslavismul, yoga, chiar arta neagră a dadaiştilor erau reacţii faţă de supremaţia raţiunii promovate de iluminişti care dusese în fundătura şi ororile războiului.

Pentru Negoiţescu, într-un gest de un vitalism total, războiul este chiar o reacţie la inerţie. Iată-l notând, pe 4 martie 1937: „Toată perioada de vreme până la război n-a fost altceva decât o continuă acumulare de forţe în vederea fatalei izbucniri. Formele sociale satisfăceau doar o mică parte a omenirii, o extrem de mică parte, în timp ce marea majoritate suferea din toate puterile. Revoluţia franceză şi apoi toate celelalte care i-au urmat n-au reuşit decât în minimă parte să îndrepte dăunătoarele stări de lucruri". Discursul continuă în aceiaşi termeni, invocându-se faptul că „francezii nu erau încă pregătiţi pentru marea: Libertate, Egalitate, Fraternitate", ori că războiul n-a fost provocat de atentatorul de la Sarajevo, nici de interese politice concrete, ci de logica însăşi a istoriei: „El a fost provocat de omenirea întreagă. Chiar şi liniştiţii burghezi, cei ce se aflau într-o bunăstare materială, simţeau că în sufletul lor fierbe ceva. Îi cuprinsese o nelinişte. Milioane de suflete ce se frământau febril alcătuiau un vulcan enorm ce trebuia să erupă". Or, războiul n-a fost decât prima erupţie: „Prima a prevestit pe a doua. Pe aceasta o vom cunoaşte-o noi tinerii de azi. Omul caută mereu şi dibuieşte, doar va putea să nimerească pe calea spre bine. Calea arătată de Mântuitorul, creştinismul, e cea mai perfectă. [...] Şi eu am convingerea că într-o bună zi oamenii se vor întoarce pocăiţi tot spre calea bătută de martirii primelor veacuri creştine". Nu vom vorbi acum de ironia sorţii. Dar putem înţelege ceva din rădăcinile concepţiei lui Negoiţescu despre modernitate. Şi despre estetic.

Pe de altă parte, explicabilă, în acest context, dorinţa lui Negoiţescu de a combate viziunea lui Lovinescu. Tânăr fiind, să ne-amintim, îi iartă, totuşi, greşeala de ordin naţional. Oricum, nu poţi ocoli întrebarea dacă nu cumva aici se vor fi aflând rădăcinile preocupării de mai târziu a lui Negoiţescu pentru trans-istoric, pentru trans-estetic. Există,

BDD-A26566 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

în tot cazul, o zonă *plutonică* în scrisul lui Negoiţescu, cu rădăcinile în tumultul tinereţii. Aşa să se explice admiraţia lui pentru Agârbiceanu? Greu de susţinut o astfel de ipoteză. În fond, Negoiţescu abjură rapid fanatismele verzi de tinereţe; dar, dincolo de biografic, va fi putut fi cu totul extirpată locuirea în substratul originar? De aici, poate, identificarea acelei modernităţi – o altă modernitate – a lui Agârbiceanu, care sondează fiinţa. Doar că, spre deosebire de Sadoveanu sau Eminescu, consideraţi, cum vom vedea la un moment dat, scriitori neestetici, Agârbiceanu chiar o face, în cel mai propriu-sens, într-o manieră neestetică, dacă nu cumva, deliberat, chiar împotriva esteticului.

03. Povestea unui Manifest

Cert este că, după aceste arderi de adolescenţă, modelul lui Negoiţescu devine Lovinescu. Cărţile lui i-au marcat existenţa. De altfel, explicit, Negoiţescu a pledat permanent pentru autonomia esteticului – cum am văzut, e una dintre acuzaţiile care i se aduc prin anii '50 – şi dacă în conştiinţa publică el are această imagine, faptul se datorează înainte de toate cunoscutului *Manifest al Cercului Literar*, publicat în ziarul „Viaţa" din 13 mai 1943. Interesant supratitlul, poate pus de redacţie, cu nota lui de revoltă ironică: „Ardealul estetic".

În fapt, Negoiţescu consideră că scrisoarea pe care i-o trimite lui Lovinescu e un „protest împotriva formelor desuete care mai stăruie peste literatura [...] ce se vrea, în mod anacronic, regională şi «specifică»". Asemenea lui Lovinescu odinioară, Negoiţescu crede şi el că Ardealul e sămănătorist în mod organic; şi dacă acest fapt era justificat cândva, constanta aceasta care pune în minorat esteticul trebuie depăşită. „Această scrisoare Vă vine din Ardeal din patria sămănătorismului", mărturiseşte el, pentru a detalia: „În Ardeal, însă, criza nu reapare ca o împrejurare momentană, de influenţă şi oportunitate extraestetică, ci ea se prezintă ca o permanenţă, ca o stare de spirit retrogradă şi profund dăunătoare evoluţiei artistice", care este expresia „lipsei grave a unei conştiinţe estetice şi a bunului gust". În concluzie, crede că e necesară „o cât mai grabnică liberare din crusta anacronică a sămănătorismului specifist". Sincronizarea cu Occidentul, pe care Negoiţescu o aduce în discuţie, ar însemna depăşirea specificităţii şi relevarea a ceea ce e general, „ideea pură a umanităţii". Iar reperele nu sunt deloc accidentale: „Iată de ce opera unui Platon, unui Goethe sau a unui Rodin, reprezintă un bun de umanitate şi nu se perimează; ea nu are însemnătate în măsura momentului şi locului când a fost realizată, ci mai ales atât cât constituie expresia umanităţii creatoare".

Opţiunea pentru estetic nu exclude – cum nu se întâmplă, de altfel, nici în cazul lui Lovinescu – un anumit conţinut, dar este un conţinut care depăşeşte localul, particularul, proiectându-se în fiinţa profundă, ori, ca mai târziu, în tragic. Originea unei astfel de poziţii este, ca şi în cazul opţiunii pentru estetic, pentru autonomia esteticului, acelaşi Maiorescu, care vorbea despre impersonalitatea artistului şi despre depăşirea particularului, prin europenizarea culturii române. Să fi descoperit Negoiţescu o astfel de „sinteză" – greu decelabilă, însă – la sămănătoristul (după Lovinescu) Agârbiceanu? Cum se face că lovinescianul cel mai pur e un admirator al lui Agârbiceanu, iată chiar obiectul acestei analize. Cert este că Manifestul generează mari dispute în spaţiul transilvănean. O detaliere a lor, în Lucian Valea, *Generaţia amânată*, care, comentând scrisoarea trimisă de

BDD-A26566 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

cerchiști lui Lovinescu conchide: „Câte afirmații, tot atâtea erori" (217). Citățm de-aici: „În lunile mai-iunie 1941, Negoițescu e partizan declarat al poeziei emanând dintr-un «etos prea bine stabilit». Peste un an numai va adera la radicalismul estetic lovinescian" (164). Sau: „În mai 1942, la București, cerchiștii nu-l caută pe Lovinescu. În mai 1943, aderă, public, la lovinescianism și-i trimit criticului o scrisoare care stârnește scandal. Ce se întâmplase în decursul unui an? Crescuseră, desigur, presiunile extra literare și apărarea culturii cerea, din acest punct de vedere, un bastion încercat" (215). Sunt pagini de bună evocare și de bune amintiri în cartea lui Lucian Valea, care se situase de partea cealaltă a baricadei, a literaturii care trebuia angajată: „Nu de retorica manifestelor se simțea atunci nevoie, ci de gestul lovinescian din epoca neutralității și a primului război: ieșirea tuturor scriitorilor adevărați din primejdioasa lor izolare, printr-o prezență publicistică reală, care ar fi ridicat nivelul calitativ al scrierilor dedicate rezistenței noastre naționale" (220). Să nu uităm că Lovinescu îi consideră pe cerchiști, în răspunsul lui (publicat în „Viața", 23 mai 1943), *a patra generație maioresciană*. Lovinescu reia aici istoria luptei pentru autonomie, invocând Ardealul, „unde confuziile, pe care le combătea T. Maiorescu acum șaptezeci de ani și eu însumi de vrei patruzeci de ani, intră în însăși plămada unei alcătuiri sufletești cu mari justificări istorice în trecut dar fără îndreptățire legitimă de a se perpetua peste necesitatea momentului, care nu mai cere ca noțiunea esteticului să fie subestimată noțiunii eticului și culturalului", pentru a releva ulterior riscurile pe care le presupune o astfel de situare: „Eu n-am jucat nici un rol politic sau cultural și încă din tinerețe am renunțat de bună voie și bucuros la o carieră totuși legitimă, numai pentru a mă putea consacra unei activități critice libere de orice constrângeri morale, căreia dvs. îi aduceți astăzi o undă de simpatie și stimă măgulitoare. După o muncă de 40 de ani, ce ar putea impune oarecare considerație prin continuitatea și dezinteresarea ei notorie, mă văd la fel de descoperit tuturor atacurilor îndârjiților sau începătorilor ca și în debuturile mele, am rămas deznaționalizat. Acum un an, în revista «Convorbiri Literare», unde m-am străduit odinioară, atâta vreme, și pe al căror spirit «major» am pretenția a-l continua, am citit articolul unui tânăr, de al cărui nume auzeam întâia oară, susținând că în momentele de față. când pier atâția eroi pe stepele Rusiei, oameni primejdioși literaturii noastre naționale ca mine ar trebui puși la zid și împușcați. Iată ce vă așteaptă pe calea, pe care ați apucat".

În final, întrebarea retorică dă girul grupului, în fruntea căruia se afla atunci Negoițescu. „Să fiți oare dv. elementele tinere, din care se va selecta a patra generație postmaioresciană de apărători ai autonomiei esteticului?", urmată de mărturisirea testamentară: „Cum vă răspund dintr-un sanatoriu, ochii mei s-ar închide bucuroși peste aceste zori fericite" („Răspunsul d-lui E. Lovinescu la scrisoarea «Cercului Literar» din Sibiu", în *Scrieri 3. Aquaforte*, Ediție de Eugen Simion, București, Editura Minerva, 1979).

04. Stereotipii, printre critici

Oricum, critica literară a văzut în Negoițescu înainte de toate lovinesciana autonomie a esteticului, ceea ce s-ar putea numi, pornind de la disocierea pe care el însuși o face în eseul despre Eminescu, *zona neptunică* a creației sale critice. Este ceea ce reține sau impune enciclopedia. În DSR, Ion Vartic conchide că Negoițescu este

BDD-A26566 © 2016 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

„criticul cel mai apropiat de E. Lovinescu" şi că pe lângă alte imperative ale mentorului, pe care le preia, „o pondere covârşitoare" o are „disocierea valorii estetice de celelalte valori". Nimic nu-i perturbă teza, chiar dacă el citează la un moment dat, din „Perspectivă", unul dintre articolele-program din „Revista Cercului Literar" (publicată în nr. 1, ian. 1941), afirmaţia lui Negoiţescu conform căreia „Opera de artă poate cuprinde şi alte valori decât cea estetică. Dacă însă pe aceasta n-o cuprinde, ea e nulă ca operă de artă". Care sunt acele alte valori care au apărut în sistemul estetic al lui Negoiţescu, Ion Vartic nu ne spune.

Pentru Nicolae Manolescu, în vremea Cercului, Negoiţescu este „un estet ireductibil, polemizând cu naţionalismul cronic al ardelenilor", luptând „împotriva banalităţilor neosămănătoriste şi provinciale la modă", pentru a vorbi apoi de o a doua etapă, „în anii '60-'70, când estetismul este, din nou principala armă contra, de data asta, tematicii socialiste şi a rudimentarei literaturi comandate de oficialitate". De reţinut şi concluzia că, „chiar dacă adesea discutabile, judecăţile de valoare ale criticului nu păcătuiesc niciodată prin abandonarea criteriului estetic, ci prin, cel mult, subiectivitatea unui gust complet neortodox". Fără a insista, să invocăm în trecere opinia lui Petru Poantă, din DGLR, conform căruia Negoiţescu „impune exclusiv criteriul estetic în evaluarea scrierilor literare" (Petru Poantă detaliază şi nuanţează în *Cercul Literar de la Sibiu. Introducere în fenomenul originar*, Editura Clusium, 1997), ori poziţia lui Alex Ştefănescu, care invocă „existenţa estetizantă" a lui Negoiţescu şi faptul că acesta „iubea atât de mult profunzimile, încât le inventa": „Se lăsa condus, cel mai adesea, de dorinţa de a trăi un moment de beatitudine estetică. Când era în criză de heroină literară, se mulţumea şi cu un text slab, pe care îl folosea, recurgând la autosugestie, ca pe unul valoros".

În tot cazul, critica literară n-a depăşit stadiul de tinereţe al convingerilor lui Negoiţescu (deşi uneori, rareori, a intuit o schimbare de ton) şi vede în el pe autorul Manifestului invocat anterior, pe lovinescianul apărător şi practician donquijotesc al esteticului, un mandarin al lui. Firește, pentru aceste fixări în idee, de vină nu e numai Negoiţescu, nici numai critica literară, care a simplificat perspectiva, ci şi istoria în sine: Negoiţescu revine în viaţa literară târziu, publică pasager, iar sistemul critic – care să fie ilustrarea unei viziuni estetice – îi este deturnat de întâmplări ale vieţii concrete. În fragmentele introductive adăugate în ediţia din 1999 a volumului *Euphorion*, Balotă precizează: „Nego, condotier neobosit, ne propunea nouă, amicilor săi, un nou plan de bătaie, o nouă strategie în vederea cuceririi vreunui donjon din cetatea literară, adică a unei redacţii în care noi să fim, dacă nu conducătorii oficiali, dar cel puţin eminenţele cenuşii şi, evident, colaboratorii privilegiaţi. Proiecta uneori, tot mai rar, o «revistă a noastră», dar aceasta nu mai urma liniile clasic-ideale, trasate cu cincisprezece ani în urmă, pentru îndelung visatul *Euphorion*. Urmăream amuzat turbulenţele amicului meu, zbaterea sa de cele mai multe ori vană, regretam strădaniile sale adeseori umilitoare pentru a-şi plasa vreun articol într-o revistă. [...] Posibilitatea pe care o avea în noul climat de a participa la viaţa literară exacerbase în el un duh neliniştit al cabalei. Eşecurile – şi erau numeroase – îl deprimau, dar depresiunile sale durau pe atunci încă puţin, abia căzut Nego îşi lua avântul într-un nou număr de trapez literar iar plasa în care cădea părea să-l azvârle în sus".

BDD-A26566 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

05. Excepţiile care confirmă regula: Gheorghe Grigurcu, Mircea Martin

Poate că putem descifra ceva din felul cum s-a înşelat critica literară – şi enciclopedia – în legătură cu Negoiţescu trecând în revistă opiniile lui Gheorghe Grigurcu. În *Critici români de azi*, Cartea Românească, 1981, Negoiţescu e trecut, firește, la secvenţa numită „Critica artistică şi critica actualităţii". Ba chiar este primul dintre criticii cu care Grigurcu legitimează o astfel de direcţie. Căreia i-ar mai aparţine, printre alţii, Nicolae Manolescu, Cornel Regman, Lucian Raicu, Eugen Simion şi nu numai ei. Lui Negoiţescu îi sunt analizate volumele *Lampa lui Aladin, Engrame, Analize şi sinteze* şi „romanul epistolar" care adună corespondenţa dintre Negoiţescu şi Radu Stanca, esenţial în descifrarea esteticii euphorioniste. Gheorghe Grigurcu vorbeşte despre „implicarea existenţială din scrisul lui Negoiţescu", cu consecinţele relativizante în ceea ce priveşte judecata de valoare. „Critica lui I. Negoiţescu pare în acest volum (e vorba despre *Lampa lui Aladin*, n.n.) un exerciţiu liber al sensibilităţii, cuprinsă de o ultimă învăpăiere paroxistică, înaintea disciplinării impuse de către istoria literară. Neprecizată, scara axiologică e acoperită de luxurianţa vegetaţiei exegetice care afectează a se susţine prin sine". Verdictul e negativ şi concluzia lui Grigurcu e fără milă: „În articolele lui I. Negoiţescu se regăseşte în bună parte onctuozitatea atât de controversată a lui Perpessicius". Reiese un Negoiţescu narcisist, timid, inapt să atace şi să se apare, posedat de vibraţie lăuntrică atunci când scrie despre consacraţi, risipind laude şi creditând fără măsură în alte cazuri. Se supune analiza lui Negoiţescu unui sistem? Se datează erorilor de evaluare vreunui raţionament intim? Gheorghe Grigurcu nu pare interesat de astfel de aspecte.

Peste ani, în nr. 9-10/1995 din „Viaţa Românească", Grigurcu publică însă un text cu titlul „Estetismul deschis al lui I. Negoiţescu", comentariu la ediţia a doua, din 1994, a *Scriitorilor români contemporani*, o replică implicită pe care o dă altora, dar înainte de toate sie-şi. Iată cum începe acest text: „Ca şi Vladimir Streinu, potrivit caracterizării pe care el însuşi i-o face în *Istoria literaturii române*, I. Negoiţescu cultivă o critică ce aspiră a se menţine «într-o empirie estetică, adică într-o durată pură şi vie, departe de generalităţile ce îndepărtează de obiect». Aceasta va să zică tratarea literaturii în imanenţa ei, ca un «concret necategorial», ca o modalitate a «vieţii informulabile», ca o realitate «monadică». [...] Atitudine ce, firește, se asociază cu circumspecţia faţă de istorism, psihologism şi sociologism, forme ale pozitivismului". Or, Gheorghe Grigurcu descoperă acum că Negoiţescu „infirmă prejudecata unui estetism reducţionsit, artificios, frustrant, demodat". Continuă criticul: „Nu e vorba nici de un bigotism purist, nici de o închistare într-un ritual desuet, nici de un specific dubios şi egoist, refractar la alte valori şi semnificaţii. Postura estetică e una deschisă", care vizează „integralitatea", „mitologia". Analiza nu e foarte convingătoare, demonstraţia propriu-zisă lipseşte, dar Gheorghe Grigurcu observă sistemul din spatele cronicilor lui Negoiţescu. Concluzia, deşi plasată în coordonate metaforice, e dincolo de orice dubiu: „Iată cum estetul Negoiţescu, trecând prin experienţele istoriei, încercând a exorciza actualitatea ei încâlcită şi dureroasă şi a limpezi viitorul, care este «noaptea prezentului nostru», ajunge a o transmuta în vizionarism. Ipostaza sa de *homo aestheticus* nu reprezintă o captivitate, o limită, ci, dimpotrivă, e deschizătoare de

BDD-A26566 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

generoase orizonturi. Ea îi oferă un cult al valorilor spiritului rânduite sub steaua artei şi disciplina unei consecvenţe din care decurge un ethos" (126). Pe acest traseu, afirmaţii decisive în articolul „La o reeditare", publicat în volumul *De la un critic la altul*, în care se produce o veritabilă recuperare a lui Ion Negoiţescu. „Încă privită pieziş, supusă unor interpretări micşorătoare ori pur şi simplu ignorată, personalitatea sa ni se înfăţişează însă cu atât mai plină de promisiuni pentru viitorime cu cât condiţia de *caz* e mai stânjenitoare şi concomitent mai incitantă". „Răstălmăcitul, ostracizatul I. Negoiţescu" e văzut prin prisma câtorva dintre afirmaţiile din prefaţa la *istoria* sa. Negoiţescu mărturiseşte acolo că *istoria* este „o operă de exil", care nu putea fi realizată decât „sub zările libertăţii". Or, gândul care nu putea fi formulat decât în atari condiţii e următorul: „ce ne spune literatura română asupra fiinţei noastre axiologice, adică ce suntem noi românii şi cum ne prezentăm noi în confruntarea istoriei?". Este ideea sub care trebuie aşezat tot scrisul lui Negoiţescu. Pe de altă parte, Grigurcu reţine afirmaţia: „Criteriul estetic rămâne aşadar o permanenţă inviolabilă în demersul meu, însă prin intermediul estetic eu m-am străduit să văd mai departe, mai în adânc". Sunt afirmaţiile lui Negoiţescu pe care Gheorghe Grigurcu le pune la temelia recuperării pe care o are în vedere şi care pune în evidenţă aparentul paradox că „autorul *Poeziei lui Eminescu* s-a manifestat ca un acerb adversar al totalitarismului comunist".

Aşadar, un rafinat aproape decadent angajat în lupta pentru libertate nu e, de fapt, chiar o bizarerie. Ci dimpotrivă. Nu e vreo contradicţie la mijloc, ci metoda proprie lui Negoiţescu, lui Lovinescu însuşi, de altfel, de a refuza «actul gratuit» specific «estetismului absolutizant» care permite orice compromis moral, orice slăbiciune morală, transformată ipocrit în aderenţă la valoare. Până la urmă, ceea ce se relevă în misiunea critică pe care şi-o asumă Negoiţescu este o conştiinţă. O conştiinţă în acţiune. Citim din Grigurcu: „Conform exemplului lovinescian, I. Negoiţescu, cel atât de sensibil, de deschis în raport cu orice semnal al esteticului, pune stavilă gratuităţii în conduita sa de critic, prin însăşi delimitarea condiţiei acesteia". O poziţie de felul acesta fusese intuită cu mult înainte de un Virgil Nemoianu. Pentru el, critica lui Negoiţescu – şi e avut în vedere studiul despre Eminescu – este una arhetipală. Iar esteticul este, în acest caz, asumare subiectivă, trăire în exerciţiu critic, o estetizare a receptării înseşi şi, finalmente, o depăşire a esteticului. Spune Virgil Nemoianu: „Premisa necesară este, la subiectul cercetător, o stare de intensiv tumult, de efervescenţă fierbinte, la care participă în egal şi nediscriminat amestec intelectul şi simţurile, dorinţa şi dăruirea, cultura şi instinctele, plasmele sentimentale, stare care face ca întâlnirea cu «*substanţa lirică*» să nu fie o ciocnire de corpuri dure şi articulate (cum e adesea actul critic), ci o topire de materiale moi, o împreunare de lave voluptos-curgătoare, să nu fie luptă, ci iubire. Abia acum, ca rod ala cestei îmbrăţişări, se naşte ceea ce va fi obiectul criticii lui I. Negoiţescu: «*imagini-cristal*», *nuclee* ale operei, semnalele «*sonurilor*», adevăraţii *sâmburi ai creaţiei*".

Aventura estetică propusă de I. Negoiţescu, una pe cont propriu, care explică „gusturile excentrice" de care vorbea Nicolae Manolescu, duc în cele din urmă la o explorare în adâncime a operei. Adept al lui Lovinescu, Negoiţescu îl şi trădează, dacă nu cumva e vorba despre o aprofundare a lui, mutând experienţa estetică în fiinţă, în trans-individual şi în trans-istoric. Ce e de demonstrat e dincolo de orice dubiu: Negoiţescu e perceput drept campionul valorilor estetice. Dar lucrurile, indiscutabil,

BDD-A26566 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

sunt ceva mai complicate. Şi ele pun în evidenţă opţiuni în mişcare. Ciudat cum o bună parte a criticii literare a rămas fixată în imaginea de tinereţe a lui Negoiţescu.

O excepţie, de asemenea, Mircea Martin. În volumul *Radicalitate şi nuanţă*, el evocă figura criticului sub titlul „Ion Negoiţescu, estetul incoruptibil", un titlu înşelător, care poate crea senzaţia că Mircea Martin vede în Negoiţescu exclusiv pe estetul pe care nimic n-ar putea să-l perturbe. Mircea Martin invocă înainte de toate faptele, dovezile adeziunii lui Negoiţescu la autonomia esteticului, iar dintre ele nu lipseşte *Manifestul* din 1943: „A conceput *Manifestul* din 1943 adresat lui Lovinescu în semn de adeziune la direcţia citadină, occidentală, sincronistă, dată de acesta culturii române contemporane, precum şi la disocierea valorilor şi preeminenţa criteriului estetic [...]". De reţinut ordinea acestor fapte; prioritară este angajarea ideologică, şi anume înscrierea literaturii române printre valorile europene, gând, de asemenea, maiorescian. E interesant că Mircea Martin reţine şi citează din textul lui Negoiţescu următoarea afirmaţie: „Pentru noi, literatura română nu înseamnă un fenomen închis, petrecut într-o ţărmuire autarhică, nu o contribuţie pitorească la etnografia europeană, ci o ramură tânără a spiritualităţii continentale, ramură străbătută de aceeaşi sevă şi încărcată de acelaşi roade, chiar dacă pământul în care s-au implântat rădăcinile e altul". Concluzia lui Mircea Martin vine firesc: Negoiţescu este „cel mai apropiat şi mai demn dintre descendenţii lovinescieni". Lovinescian chiar prin această angajare, Negoiţescu a trăit în orizont moral, iar Mircea Martin exact acest lucru îl reţine: „acest degustător avizat şi subtil al tuturor savorilor literare autohtone şi străine, acest incoruptibil estet a fost un om pentru care *problema morală* există. Meditaţia de ordin etic nu lipseşte din valorizările sale estetice". Iar mai târziu: „criticul a descoperit acea fibră morală care l-a ajutat să refuze compromisurile. I-a fost dat tocmai lui - alături de atât de puţini alţii - să salveze onoarea intelectualilor români". Aşadar, cuvântul incoruptibil din titlul evocării lui Mircea Martin trimite spre dimensiunea angajată şi angajantă a scrisului lui Negoiţescu. Cât despre admiraţia lui pentru Agârbiceanu, ea se înscrie în diagnosticul-analiză propus de acelaşi Mircea Martin: „Există în critica lui I. Negoiţescu o credinţă în ficţiune, adică în absolutul artei, care îi intensifică trăirile şi face posibile interferenţe semnificative între existenţial şi estetic. Criticul persistă în iluzie, în autoiluzionare - modelul îndepărtat e acela al ironiei romantice - până la a resimţi nerealizarea *artistică* însăşi ca pe un eşec vital". Eşec vital, adică un eşec care instituie viaţa.

06. Momentul Euphorion şi I.L. Caragiale

Valori estetice, aşadar? Valori estetice pe care Negoiţescu le-a depăşit? O plasare în chiar miezul esteticului şi, în acelaşi timp, în afara lui?! Aici intervine toată discuţia despre euphorionism, pe care o relevă corespondenţa lui Negoiţescu cu Radu Stanca şi câteva dintre scrierile lui Nicolae Balotă, concept căruia timpul i-a cenzurat existenţa. Pentru tinerii aceştia fascinaţi de ironia tragică a romanticilor germani, pentru tinerii aceştia care trăiesc în orizont cultural şi estetic, esteticul nu e o valoare în sine; el este fundamentat de superbia propriei iluzii, a conştiinţei ei. Într-o scrisoare din 1945, Negoiţescu nota: „Ceea ce ne face asemănători (pe noi din Cerc) romanticilor germani, adică mai precis grupului surprins de cartea admirabilă a Ricardei Huch, e ironia noastră, dar şi mai accentuată, căci la noi nu e numai ironia faţă de lume, ci ironia faţă de noi

BDD-A26566 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

înşine, teribilă, devoratoare, dar delicioasă". La drept vorbind, e încorporată în trăirea estetică chiar această deşertăciune superbă din ironia romantică. Dar decantările merg şi mai departe. Pe 28 aprilie 1946, Negoiţescu scris: „Definiţia lui Schiller mi-a plăcut, căci răspunde tendinţei tot mai vii ce o avem (şi care în fond e aceeaşi ce ne animă pe noi la Sibiu) de a da operei de artă dimensiunea «celeilalte valori» – dacă îţi place expresia... Căci valoarea estetică de abia atunci îşi descoperă semnificaţiile ei multiple, când trăieşte în concubinaj cu alta. Iată de ce tragicul, cum spune amicul nostru comun Schiller, nu există decât acolo unde există moralul".

La câteva luni, pe 3 iunie 1946, lucrurile par să se clarifice, iar cuvântul Euphorion devine emblematic pentru viziunea despre estetic a lui Negoiţescu. Îi scria lui Radu Stanca: „*Euphorion* e un simbol bogat şi cerchist. El simbolizează tot ce e nou pe plan spiritual («Poezie în sine», fără timp, loc şi persoană, cum spune Goethe într-o convorbire cu Eckermann), romantismul ca şi Revoluţia franceză. Într-o explicaţie dată lui Eckermann, Goethe mărturiseşte intenţia iniţială de a-l face pe Euphorion să culeagă roadele unui deznodământ fericit, şi a fost împiedicat numai de impresia profundă ce i-a produs-o moartea lui Byron la Missolonghi. De aici, consecinţe cu tâlc. Ca fiu al Elenei şi al lui Faust, în Euphorion s-au contopit spiritul grecesc, apolinic (limitele, ordinea elină) şi fausticul modern al europeanului, adică dinamismul, avântul nesăbuit. Preponderând acesta din urmă, Euphorion e mânat spre dezastru. În introducerea mea (la revista pe care o proiecta şi care urma să se numească „Euphorion", n.n.), eu voi propune ca ţintă a noastră pe acel Euphorion iniţial al lui Goethe, în care s-au armonizat ordinea, măsura, regula grecească şi fausticul – romanticul germanic. Toate decăderile romantice contemporane, semne ale crizei şi dezastrului, cum naturalismul şi suprarealismul etc. Sunt consecinţele acelei rupturi din Euphorion. Noi să propune restaurarea goetheană. Poezia Cercului e pe această linie. Iar delimitările noastre între genuri şi între valori au acelaşi sens". Pe 7 august 1947, Negoiţescu conchidea că „pentru poziţia noastră cerchistă", scrierile estetice ale lui Schiller „au o importanţă extraordinară, prin *accentul moral al esteticii schilleriene*: aşa cum viziunea noastră estetică trebuie să fie o viziune morală". Şi totul dintr-o înţelegere care implică sincronizarea şi înscrierea în etosul şi contemporaneitatea europeană. Între Negoiţescu şi prietenul său Radu Stanca, om de teatru care se pregătea să pună în scenă *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale, are loc un schimb de replici despre sensurile operei marelui dramaturg. Hermeneutica articulată aici pune în evidenţă o viziune despre estetic în coordonatele euphorionismului. Scria Negoiţescu pe 13 august 1947: „Sincer mă îndoiesc că *Scrisoarea pierdută* ar fi depăşit un mare succes de sezon la Berlin (ceea ce nu scade nimic din măreţia estetică pură a lui Caragiale, dar atâta timp cât operele literare româneşti nu vor presupune – chiar şi când lucrul nu se declară cu ostentaţie – marile dimensiuni ale moralului – tragicului – sublimului – religiosului – misticului, ele nu vor intra în conştiinţa permanentă a publicului european". Şi pe această temă insistă, în aceeaşi scrisoare: „pentru noi Caragiale poate rămâne clasic şi veşnic actual, căci sufletul nostru e astfel alcătuit că ştim trăi numai pe o singură coardă, cea estetică, dar occidentalul european (de altfel, ca şi rusul) nu rezistă decât la valoarea estetică conjugată cu altele, care de-abia ele să-i dea adâncime şi semnificaţie durabilă". Nuanţele interpretării lui Negoiţescu pe tema Caragiale se dezvoltă în alte scrisori. Într-un loc, e invocat Schiller, cu *Scrisori asupra educaţiei estetice a omului*, din care Negoiţescu reţine ideea că „moravurile ţin de estetic" (13 august – 1947 p. 104).

BDD-A26566 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

Altundeva (17 septembrie 1947), ideea e dezvoltată: „Sunt de acord cu aprecierea ta, că în Caragiale se unește lumea moravurilor cu cea estetică și deci e depășit esteticul pur. Că e vorba numai de moravuri sub unghi estetic și nu de morală, se vede și din faptul că pe eroii caragialești (pe care tu încerci acum, pe drept cuvânt, să-i prezinți antipatici, chiar odioși) nu-i *așteaptă nici o pedeapsă*, ci rămân în estetic indiferent". Ciudat cum, dintre exegeții lui Caragiale, nimeni n-a luat în serios opiniile lui Negoițescu. Dar, dincolo de cât de mult sau de puțin spun ele despre Caragiale, ele relevă nu numai preocuparea lui Negoițescu de a răsturna cu o libertate maximă clișeele, ci o viziune asupra artei și esteticului. Altfel, lui Caragiale i se reproșează explicit (cam cum o făcea Gherea) absența unei perspective moralizatoare, rămânerea în pur estetic. Iată cum continuă Negoițescu: „Această indiferență estetică a lor, dinafară și moral privită, e *imorală* [...]. Deci salvarea teatrului caragialesc trebuie să vină, așa cum faci tu, din moralitatea viziunii de înscenare, deci din afara operei caragialești. Tu vei prezenta opera lui Caragiale și prin viziunea ta o vei face morală. // Mă îndoiesc că poate avea vreo semnificație reală fluierătura de la premiera *Nopții furtunoase*, cum mă îndoiesc că acțiunea școlii să fi fost atât de puternică încât doar prin amoralitatea lui Maiorescu, care a impus acest punct de vedere, să primim fără antipatie decenii de-a rândul acești eroi condamnabili. Mai degrabă, interpretarea maioresciană s-a impus fiindcă era firească sufletului estetizant. Fă-o, așadar, să nu mai fie firească!". Continuă Negoițescu: „Tocmai în moral e omul mai liber, e omul față în față cu centrul structurii sale axiologice. [...] Moravurile nu pot deveni decât estetice, căci valoarea socială îmi pare, cum am spus, capabilă de a se transforma în valoare estetică".

În fapt, cam aceeași este opinia lui Nicolae Balotă, euphorionistul *par excelleance*, despre Caragiale, total ignorată de critica literară. Ceea ce i-ar caracteriza pe scriitorii munteni, spune Balotă într-o încercare de tipologizare cu care începe capitolul despre Pavel Dan din *De la Ion la Ioanide*, este „estetismul (cu toate formele pseudo-estetismului)". Și exemplificarea e următoarea: „Cei doi Caragiale nu sunt nici pe departe – în acest, sens, fundamental, al prozei *muntene* – atât de depărtați unul de altul, pe cât se pare. [...] Dar a avea patima stilului, a cuvântului în sine (în mod egal pasionant, fie că își ia zborul de pe buzele unui moftangiu ori ale unui rafinat) implică o non-identificare estetică cu cele spuse, cu cele implicate în cuvânt. Această non-identificare poate fi ironică distanțare (I.L. Caragiale)". Doar că, revenind la Negoițescu, în cele din urmă poziția lui se apropie riscant de mult de aceea a lui Gherea, pe care o vom întâlni și la Virgil Nemoianu, unul dintre cititorii cei mai atenți ai lui Negoițescu. În *Istorie*, dincolo de câteva observații de finețe referitoare la acest „obsedat artizan al cuvântului" care era Caragiale, Negoițescu aduce în discuție estetismul dramaturgului: „Cinism? Cinic era de bună seamă autorul marioneteleor exuberante și cretine din *D-ale carnavalului*, această *commedia dell'arte* băștinașă. Oricum, cinismul caragialian se împletește cu estetismul său – atracția formelor și stilurilor, în care nu profunzimea vederilor contează, ci variabilitatea lor, iscusința de a le alterna". Și, finalmente, ca o consecință a estetismului, impactul nefast asupra societății românești: „Căci, oricât ar detesta politic lumea creației sale antiutopice, estetic, Caragiale se lasă cu deliciu corupt de ea și astfel, prin empatie, literatura lui devine, din adversară, complice cu antiutopia, influențând în rău pe români. Râsul caragialian atacă nu numai pe adversar, ci și capacitatea morală a emitentului său – și poate în aceasta

BDD-A26566 © 2016 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

constă cinismul unui scriitor atât de agreat şi atât de promiţător pentru noua critică românească". Este cam ceea ce avea să spună la un moment dat Nemoianu. Într-o intervenţie dintr-o anchetă a revistei „Vatra" pe tema actualităţii lui Caragiale, Virgil Nemoianu afirmă: „Rămâne însă în picioare faptul (cu regret fie spus) că impactul public al lui Caragiale asupra imaginarului românesc este nesănătos. Tocmai pentru că acesta scrie de fapt iertător şi jucăuş, cititorii se simt îndreptăţiţi în opţiunea lor spre cinism, spre relativism, spre indiferenţă, spre nivelarea virtuţilor şi viciilor" („Comicul simplu", în „Vatra", nr. 12, 2012, p. 26). Or, faptele descind, cu toate ocolişurile parcurse între timp, din Gherea, care îi reproşa lui Caragiale, în termenii lui Richard Rorty, că nu e un *metafizician*, ci un *ironist* şi că opera lui nu are asupra publicului acea influenţă care se cere unei opere literare: „Caragiale ne dă un fragment din viaţa reală. Această viaţă îl face să râdă, şi la rândul lui, prin talentul său, ne face să râdem împreună cu el. O dată ce această viaţă conţine anomalii grave, căutând, le vom descoperi atât pe dânsele, cât şi dureroasa lor însemnătate. // Dar autorul nostru nu dă anomaliilor acea însemnătate ce le-o dăm noi. El râde şi râde cu poftă, nu se simte nici amărăciunea, nici revolta în râsul lui, şi de aceea râsul lui nu poate să aibă acea adâncă seriozitate, acea mare însemnătate socială pe care ar putea să o aibă, dacă autorul nostru ar râde cu acelaşi talent, dar pătruns de un ideal social înalt. [...] Idealul social călăuzeşte satira artistului, îndreptându-i râsul, făcând ca acest râs să fie mai serios, mai amar, făcând să ardă mai tare, să ardă acolo unde să fie ars. D-l Caragiale e indiferent în materie de politică socială; el n-are acest înalt ideal trebuincios, ceea ce scade în parte însemnătatea satirei sale".

Cu atât mai interesant că drept model de ideal social în satiră e invocat Voltaire, un iluminist. Veacul al optsprezecelea ar fi fost numit *veacul lui Voltaire* tocmai datorită idealului înalt din opera sa. Or, Caragiale e, din acest punct de vedere, un anti-iluminist. În locul oricărui fel de militantism, plăcerea, relativizarea, ironia. Oricât ar părea de paradoxal, o întrebare se impune: ideile acestea despre Caragiale, ale lui Negoiţescu, ale lui Balotă, ale lui Virgil Nemoianu, nu-şi vor fi având rădăcinile (oricât de ascunse) în E. Lovinescu?! În fond, pe ce se bazează verdictul negativ dat de Lovinescu operei lui Caragiale şi lui Eminescu? Lipsa lui Lovinescu de sensibilitate pentru Eminescu sau pentru Caragiale are la bază poate tocmai pe o ieşire din estetic; mai exact, un conţinut care nu-şi găsea loc în viziunea lui Lovinescu despre identitatea şi evoluţia civilizaţiei române. Căci literatura se află, şi la el, în siajul civilizaţiei. Aşa se va întâmpla, finalmente, şi cu Negoiţescu, lucru observat prea bine de Ghe. Grigurcu. Şi, în acest caz, va fi având dreptate G. Călinescu în secvenţa care deschide textul lui despre Agârbiceanu din „Contemporanul", zicând „cei care combat tendinţa noastră fac asta fiindcă ar voi să îmbrăţişăm tendinţa lor". Căci „tendinţa" lui Lovinescu, bazată pe autonomia esteticului, înseamnă, în realitate, sincronizare cu Europa. Aderare la modernitate. Este, anterior, „tendinţa" lui Maiorescu; ulterior, a lui Negoiţescu însuşi.

BDD-A26566 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Balotă, Nicolae, 1974. *De la Ion la Ioanide. Prozatori români ai secolului XX*, Editura Eminescu, Bucureşti.

Balotă, Nicolae, 1999. *Euphorion. Eseuri*, Ediţia a doua revizuită şi adăugită, Editura Cartea Românească.

Balotă, Nicolae, 2007. *Caietul albastru, Timp mort 1954- 1955, Remember 1991-1998*, vol I-II, Ediţia a treia adăugită, Ideea Europeană, Bucureşti.

Călinescu, G., 1941 [1982]. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă, Bucureşti [Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Ediţie şi prefaţă de Al. Piru, Editura Minerva, Bucureşti].

Călinescu, G., 1946. *Istoria Literaturii Române. Compendiu*, Ediţia a II-a revăzută, Editura Naţională Mecu, Bucureşti.

Călinescu, G., 1958. „Probleme şi exemple", în „Contemporanul", nr. 9, 7 martie.

Cioculescu, Şerban, 1962. „Marginalii la opera lui I. Agârbiceanu", în „Viaţa Românească", nr. 9.

Cioculescu, Şerban, 1977. *Viaţa lui I.L.Caragiale. Caragialiana*, Editura Eminescu, Bucureşti.

Ciopraga, Constantin, 1970. *Literatura română între 1900 şi 1917*, Editura junimea, Iaşi.

Ciopraga, Constantin, 2011. *Cronologia vieţii literare româneşti. Perioada postbelică*, VI, 1954-1955, Coordonare generală şi prefaţă Acad. Eugen Simion, Coordonator redacţional al ediţiei Andrei Grigor, Documentare şi redactare Nicolae Bârna, Oana Soare, Oana Safta, Mihai Iovănel, Cristina Balinte, Andrei Terian, Andrei Grigor, Alina Crihană, Nicoleta Ifrim, Editura Muzeul Naţional al Literaturii Române.

Ciopraga, Constantin, 2011. *Cronologia vieţii literare româneşti. Perioada postbelică*, VII, 1956-1957 – Coordonare generală şi prefaţă Eugen Simion, Coordonatorul redacţional al ediţiei Andrei Grigor, Documentare şi redactare Mihai Iovănel, Cristina Balinte, Andrei Terian, Andrei Grigor, Nicoleta Ifrim, Alina Crihană, Editura Muzeului Naţional al Literaturii Române, Bucureşti.

Ciopraga, Constantin, 2011. *Cronologia vieţii literare româneşti. Perioada postbelică*, VIII, 1958-1959 – Coordonare generală Eugen Simion, Coordonatorul redacţional al ediţiei Andrei Grigor, Documentare şi redactare Cristina Balinte, Mihai Iovănel, Andrei Terian, Nicoleta Ifrim, Andrei Grigor, Editura Muzeului Naţional al Literaturii Române, Bucureşti.

Constantinescu, Pompiliu, 1967. *Scrieri*, Ediţie îngrijită de Constanţa Constantinescu, cu o prefaţă de Victor Felea, Editura pentru Literatură, Bucureşti.

Cubleşan, Constantin, 2015. *Ion Agârbiceanu – Opere fundamentale*, în „Bucovina Literară", nr. 3-4, martie-aprilie, p. 6-8.

Culianu, Ioan Petru, 2000. *Studii româneşti. Fantasmele nihilismului. Secretul doctorului Eliade*, Traduceri de Corina Popescu şi Dan Petrescu, Nemira, Bucureşti.

Dicţionar analitic de opere literare româneşti, 2007. vol. I-II, Coordonare şi revizie ştiinţifică: Ion Pop, Casa Cărţii e Ştiinţă, Cluj-Napoca.

Dragomirescu, Mihail, 1934. *Sămănătorism, poporanism, criticism*, Editura Institutul de Literatură, Bucureşti.

George, Alexandru, 2003. „Citiţi-l pe Agârbiceanu", în *Altereveniri, restituiri, revizuiri*, Editura Cartea Românească, Bucureşti.

Grigurcu, Gheorghe, 1981. *Critici români de azi*, Editura Cartea Românească, Bucureşti.

Grigurcu, Gheorghe, 1995. „Estetismul deschis al lui I. Negoiţescu", în „Viaţa Românească", anul XC, nr. 9-10, septembrie-octombrie.

BDD-A26566 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

Grigurcu, Gheorghe, 2005. „La o reeditare (I. Negoiţescu)", în *De la un critic la altul*, Editura Convorbiri Literare, Iaşi, p. 56-61.
Hangiu, Ion, 1987. *Dicţionar al presei literare româneşti* (1790-1982), Argument de Ion Dodu Bălan, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.
Iovănel, Mihai, 2006. *Cornel Regman*, în *Dicţionarul General al Literaturii Române*, P-R, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti.
Lovinescu, E., 1925. *Critice. I. Istoria Mişcării „Sămănătoriste"*, Editura Ancora, Bucureşti, f.a.
Lovinescu, E., 1970. *Scrieri 3. Aqua forte* [Anexă], Ediţie de Eugen Simion, Buucreşti, Editura Minerva.
Lovinescu, E., 1981. *Istoria literaturii române contemporane*, vol. I-III, Editura Minerva, Bucureşti.
Manolescu, Nicolae, 2001. *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu. 3. Critica. Eseul*, Editura Aula, Braşov.
Manolescu, Nicolae, 2003. „Dureri înăbuşite", în „România Literară", nr. 23.
Manolescu, Nicolae, 2008. *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, Piteşti.
Manolescu, Nicolae, 2013. „Ion Agârbiceanu. 50 de ani de la moarte", în „România Literară", nr. 50
Martin, Mircea, 2015. „Ion Negoiţescu, estetul incoruptibil", în *Radicalitate şi nuanţă*, Editura Tracus Arte.
Micu, Dumitru, 1962. „Ion Agârbiceanu la 80 de ani", în „Viaţa Românească", nr. 9, p. 83-85.
Micu, Dumitru, 1994. *Scurtă istorie a literaturii române*, vol. I, Editura Iriana, Bucureşti.
Mihăilescu, Dan C., 1930. *Enciclopedia Română*, Editura Comitetului de redacţie al Enciclopediei Române Minerva, Cluj Napoca.
Mihăilescu, Dan C., 2005. *Îndreptări de stânga*, Humanitas, Bucureşti.
Munteano, Basil, 1938. *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, Editions du Sagittaire.
Naum, A., 1910-1911. „Premiul Eliade-Rădulescu. I. Agârbiceanu, *În întunerec*, Bucureşti, 1910 – Raport de A. Naum", în „Analele Academiei Române, Memoriile Secţiunii Ştiinţifice", Seria 2, Tom 33.
Negoiţescu, I., 1966. *Scriitori moderni*, Editura pentru Literatură, Bucureşti.
Negoiţescu, I., 1970. *E. Lovinescu*, Editura Albatros, Bucureşti.
Negoiţescu, I., 1970. *Însemnări critice*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
Negoiţescu, I., 1975. *Engrame*, Editura Albatros, Bucureşti.
Negoiţescu, I., 1990. „Agârbiceanu văzut azi", în „Familia", nr. 11.
Negoiţescu, I., 1991. *Istoria literaturii române*, Vol. I (1800-1945), Editura Minerva, Bucureşti.
Negoiţescu, I., 1994. *Straja dragonilor*, Ediţie îngrijită şi prefaţă de Ion Vartic, Epilog de Ana Mureşan, Biblioteca Apostrof, Cluj.
Negoiţescu, I., 1997. *Ora oglinzilor*, Pagini de jurnal, memorialistică, epistolar şi alte texte cu caracter confesiv, Ediţie îngrijită, prefaţă şi note de Dan Damaschin, Editura Dacia, Cluj.
Negoiţescu, I., Stanca, Radu, 1978. *Un roman epistolar,* Editura Albatros, Bucureşti.
Nemoianu, Virgil, 2012. „Comicul simplu", în „Vatra", nr. 12, p. 26.
Ornea, Z., 1970. *Sămănătorismul*, Editura Minerva, Bucureşti.
Ornea, Z., 1980. *Tradiţionalism şi modernitate în deceniul al treilea*, Editura Eminescu, Bucureşti.
Ornea, Z., 1995. *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească,* Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti.
Ornea, Z., 1997. „Un roman inedit al lui Agârbiceanu", în „România Literară", nr. 43.
Ornea, Z., 1999. „Literatură şi morală", în „România Literară", nr. 26.
Perpessicius, 1972. *Opere. Menţiuni critice*, vol. 2, Editura Minerva, Bucureşti.
Perpessicius, 1972. *Opere. Menţiuni critice,* vol. 5, Editura Minerva, Bucureşti.

BDD-A26566 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)

Poantă, Petru, 1997. *Cercul Literar de la Sibiu. Introducere în fenomenul originar*, Editura Clusium, Cluj-Napoca.
Poantă, Petru, 2006. *Ion Agârbiceanu*, în*Dicționarul General al Literaturii Române*, A-B, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București.
Popa, Marian, 2009. *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, I-II, 23 august 1944-22 decembrie 1989, Versiune revizuită şi amendată, Editura Semne, Bucureşti.
Predescu, Lucian, 1999. *Enciclopedia României Cugetarea. Material românesc. Oameni și înfăptuiri*, Ediţie Anastatică, Editura Saeculum I.O. Editura Vestala, Bucureşti.
Regman, Cornel, 1973. *Agârbiceanu și demonii, Studiu de tipologie literară*, Editura Minerva.
Simion, Eugen, 1984. *Scriitori români de azi*, III, Editura Cartea Românească, Bucureşti.
Şăineanu, Const., 1930. *Noui recenzii(1926-1929)*, Adevărul.
Valea, Lucian, 2002. *Generaţia amânată*, Ediţie îngrijită de oana Valea şi Mircea Măluţ, Editura Limes, Cluj-Napoca.
Vartic, Ion, 1995. *Ion Agârbiceanu*, în Mircea Zaciu, Marian papahagi, Aurel Sasu (coordonatori), „Dicţionarul Scriitorilor Români", A-C, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti.
Vasile, Cristian, 2014. *Viața intelectuală și artistică în primul deceniu al regimului Ceaușescu, 1965-1974*, Editura Humanitas.
Vianu, Tudor, 1981. *Arta prozatorilor români*, Editura Minerva, Bucureşti.
Voncu, Răzvan, 2011. „Agârbiceanu (aproape) necunoscut", în „România Literară", nr. 1
Voncu, Răzvan, 2015. „Realismul aspru al lui Agârbiceanu", în „România Literară", nr. 4.
Zaciu, Mircea, 1962. *Ion Agârbiceanu* (prefaţă), în Ion Agârbiceanu, *Opere, I, Schiţe și povestiri*, Editura pentru Literatură, București.
Zaciu, Mircea, 1964. *Ion Agârbiceanu*, Editura pentru Literatură, Bucureşti.

BDD-A26566 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:11:10 UTC)